

คุณสมบัติทางอรรถศาสตร์ของคำหลายความหมาย *ขึ้น* ในภาษาไทย¹

วิราภานต์ ศรีวิมล* คเชนทร์ ตัญศิริ และ นัทธ์ชนันท์ นาทประทาน

คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ประเทศไทย

Semantic Properties of the Polysemous Word, /khin3/ 'ascend', in Thai

Virakan Srivimol * Kachen Tansiri and Natchanan Natpratan

Faculty of Humanities, Kasetsart University, Thailand

Article Info

Research Article

Article History:

Received 9 December 2021

Revised 13 May 2022

Accepted 24 June 2022

คำสำคัญ

ขึ้น

คำหลายความหมาย

แนวคิดการมีหลายความหมาย

อย่างมีหลักการ

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และจำแนกประเภทความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย โดยใช้แนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน และแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy approach) ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมตัวอย่างข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ และเว็บบอร์ดพันทิป ผลการวิจัยพบว่า คำว่า *ขึ้น* มีจำนวนทั้งสิ้น 13 ความหมาย ได้แก่ 1) ความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' 2) ความหมาย 'ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ที่สูงกว่า' 3) ความหมาย 'ทิศทางของเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ' 4) ความหมาย 'เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ หรือ เหตุการณ์การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพ' 5) ความหมาย 'เหตุการณ์การปรากฏ' 6) ความหมาย 'การมีสภาพ' 7) ความหมาย 'การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ' 8) ความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า' 9) ความหมาย 'การอยู่ในระดับที่สูงกว่า' 10) ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' 11) ความหมาย 'มากกว่า' 12) ความหมาย 'เหตุการณ์การเริ่ม' 13) ความหมาย 'การแสดงความสัมพันธ์ประเภท เป็นไปตาม สอดคล้องกับ หรืออยู่ในสังกัด'

* Corresponding author

E-mail address:

virakan.sr@ku.th

¹ บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาภาษาศาสตร์ประยุกต์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เรื่อง "*ขึ้น* และ *ลง* ในภาษาไทย ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน"

Keywords:

up,
polysemous word,
principled polysemy approach

Abstract

This article aims to analyze and categorize the meanings of the word /khin3/ in Thai from the cognitive semantic and principled polysemy approaches. The results reveal that the word /khin3/ can convey 13 meanings: 1) 'moving upward'; 2) 'upward direction of motion'; 3) 'direction of change-of-state event'; 4) 'change-of-state event /caused change-of-state event'; 5) 'to appear'; 6) 'having a state'; 7) 'increasing quantity or quality'; 8) 'moving to a higher level or status'; 9) 'being at a higher level'; 10) 'to grow'; 11) 'more than'; 12) 'to start'; and 13) 'in accordance with, conforms or belongs to'.

1. ที่มาและความสำคัญ

กริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ (motion verb) หมายถึง กริยาที่แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของสิ่งใดสิ่งหนึ่งจากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่หนึ่ง กริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ (โสภาวรณ แสงไชย, 2537, น. 56) โดยเฉพาะคำว่า *ขึ้น* เป็นคำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ ซึ่งมีความน่าสนใจทางอรรถศาสตร์ กล่าวคือ ผู้วิจัยสังเกตเห็นคำว่า *ขึ้น* สามารถแสดงความหมายได้หลากหลาย แตกต่างกันไปตามตำแหน่งการปรากฏในบริบทต่าง ๆ ทางวากยสัมพันธ์ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

(1) เรา <i>ขึ้น</i> บ้านกลับไปห้องนอน	(พันทิป)
(2) เราวิ่ง <i>ขึ้น</i> บันไดไปบนหลังคา	(พันทิป)
(3) ทำไมโทรศัพท์ถึง <i>ขึ้น</i> 3G	(พันทิป)
(4) พี่ชพวงนี้ <i>ขึ้น</i> มาทุกปีเลยครับ จะถอนก็เหนื่อยและเมื่อย	(พันทิป)

จากตัวอย่างข้างต้น คำว่า *ขึ้น* พบว่า มีความหมายที่แตกต่างกัน โดยในตัวอย่าง (1) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง ซึ่งแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของนามวลีประธาน *เรา* จากสถานที่ที่อยู่ต่ำกว่า ในที่นี้สามารถอนุมานได้ว่าผู้เคลื่อนที่ *เรา* ได้เคลื่อนที่จากสถานที่ด้านล่างของบ้านไปยังสถานที่ที่สูงกว่า กล่าวคือ ห้องนอนซึ่งอยู่ชั้นบนของบ้าน ในขณะที่ตัวอย่างที่ (2) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่ (manner of motion verb) *วิ่ง* เมื่อปรากฏในตำแหน่งนี้คำว่า *ขึ้น* ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่อย่างชัดเจน แต่ถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงการแสดงทิศทางของเหตุการณ์การวิ่ง คำว่า *ขึ้น* ในบริบทนี้จึงปรากฏเป็นคำกริยาแสดงทิศทางเพิ่มเติมให้กับคำกริยา *วิ่ง* ไปสู่ที่สูงกว่าเท่านั้น ตัวอย่างที่ (3) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาหลัก ในบริบทนี้ คำว่า *ขึ้น* จึงแสดงความหมายเหตุการณ์การปรากฏบนโทรศัพท์จากที่ไม่มีเป็นมีบางสิ่งบางอย่าง ซึ่งในที่นี้ คือ การมีสัญลักษณ์ 3G ปรากฏบนโทรศัพท์ และในตัวอย่างที่ (4) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง โดยปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน *พี่ช* ในบริบทนี้ คำว่า *ขึ้น* มีความหมายแสดงเหตุการณ์การออกของพี่ช

ทั้งนี้ จากการพิจารณาตัวอย่างดังกล่าว จะเห็นได้ว่า คำว่า *ขึ้น* เมื่อปรากฏในตำแหน่งหรือประโยคที่ต่างกัน มักปรากฏเป็นคำหลายความหมาย (polysemous word) กล่าวคือ คำหนึ่งคำที่เป็นหน่วยคำเดียวกัน ซึ่งมีได้มากกว่าหนึ่งความหมายโดยขึ้นอยู่กับแต่ละบริบทที่ปรากฏและแต่ละความหมายต้องมีความสัมพันธ์กัน ที่สำคัญคำหลายความหมายมีความแตกต่างจากคำพ้องรูปพ้องเสียง (homonymy) ที่มีมากกว่าหนึ่งความหมาย ซึ่งเป็นคำที่มีรูปหรือเสียงซ้ำกันโดยบังเอิญ และแต่ละความหมายไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน (Ravin & Leacock, 2000, p. 2)

เมื่อศึกษางานวิจัยในอดีตของคำว่า *ขึ้น* พบว่า มีงานวิจัยของโสภณวรรณ แสงไชย (2537) จรรย์วรรณ สุวรรณรัตน์ (2558) และงานวิจัยของสิริกมล สิริสัมพันธ์ และ ชัชวดี ศรีสัมพันธ์ (2564) ซึ่งทั้งสามงานดังกล่าวยังมีข้อจำกัดในตำแหน่งการปรากฏ เนื่องจากงานวิจัยของโสภณวรรณ แสงไชย และจรรย์วรรณ สุวรรณรัตน์ ได้ศึกษาความหมายในฐานะกริยารองหรือคำว่า *ขึ้น* ที่ปรากฏเป็นกริยาตำแหน่งที่สองของหน่วยสร้างกริยาเรียงเท่านั้น ในขณะที่งานวิจัยของสิริกมล สิริสัมพันธ์ และชัชวดี ศรีสัมพันธ์ ศึกษาคำว่า *qū 'ขึ้น'* ในภาษาจีนกลาง ซึ่งการศึกษาในภาษาอื่น ๆ มักจะมีตำแหน่งการปรากฏที่ต่างกับภาษาไทย จึงทำให้มีความหมายที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ทั้งตำแหน่งการปรากฏและความหมายที่พบของงานวิจัยในอดีตแตกต่างจากบทความนี้ โดยจากการสำรวจพบว่า คำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย มีการปรากฏได้หลากหลายไม่ว่าจะเป็นการปรากฏเป็นกริยาหลัก กริยารอง และคำวิเศษณ์² จึงจะเก็บในทุกตำแหน่งการปรากฏ เพื่อให้ครอบคลุมความหมายได้มากที่สุด

จากข้อสังเกตเบื้องต้น แสดงให้เห็นว่า คำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย น่าจะเป็นคำหลายความหมาย (polysemous word) ที่มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุนี้จึงทำให้ผู้วิจัยต้องการที่จะศึกษาความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย ในทุกตำแหน่งการปรากฏ โดยใช้กรอบการวิเคราะห์ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) และใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy approach) ของ Tyler and Evans (2003) จำแนกความหมายแต่ละความหมายออกจากกัน ซึ่งเป็นแนวคิดที่สามารถจำแนกคำหลายความหมายให้เป็นระบบและมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนได้สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล อีกทั้งยังเป็นที่น่าสนใจอีกด้วย หากวิเคราะห์คำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย ทุกตำแหน่งการปรากฏจากในบริบทต่าง ๆ เพิ่มเติม อาจทำให้พบความหมายของคำว่า *ขึ้น* ที่หลากหลายและครอบคลุมมากกว่างานวิจัยในอดีต ซึ่งสามารถเป็นแนวทางในการศึกษาคำหลายความหมายจากแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชานในภาษาไทยและสามารถนำผลการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนภาษาไทยได้

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์และจำแนกประเภทความหมาย³ ของคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย

² คำวิเศษณ์ คือ คำที่ปรากฏหน้าหรือหลังคำกริยาได้ และไม่สามารถปรากฏกับคำว่า "ไม่" ได้ ตามที่ได้เสนอไว้โดยอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2553)

³ การวิเคราะห์และจำแนกประเภทความหมาย หรือเรียกว่า คุณสมบัติทางอรรถศาสตร์

3. แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในหัวข้อแนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วนหลัก ได้แก่ แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy approach) และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังต่อไปนี้

3.1 แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy approach)

จากมุมมองของอรรถศาสตร์ปริชาน (cognitive semantics) ได้วิเคราะห์คำหลายความหมาย (polysemous word) ไว้ 2 แบบ คือ 1) การแจกแจงความหมายโดยละเอียด⁴ (full-specification approach) และ 2) แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy approach) ซึ่งทั้งสองแบบดังกล่าวเป็นส่วนหนึ่งของอรรถศาสตร์ปริชาน ที่ประกอบด้วยมโนทัศน์พื้นฐานและมโนทัศน์ที่ขยายออกจากมโนทัศน์พื้นฐาน

ทั้งนี้ จากปัญหาแนวคิดการแจกแจงความหมายโดยละเอียด (full-specification approach) ของ Lakoff (1987, cited in Evans & Green, 2006, p. 339) ยังคงมีข้อจำกัดในการวิเคราะห์คำหลายความหมาย เนื่องจากการวิเคราะห์ความหมายของคำคำหนึ่งตามตำแหน่งการปรากฏในบริบทต่าง ๆ และไม่มีหลักเกณฑ์ที่ชัดเจนในการจำแนกความแตกต่างระหว่างความหมายออกจากกัน จึงทำให้ความหมายของคำหลายความหมายมีมากเกินไป จนนำมาสู่แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy approach) โดย Tyler and Evans (2003) เพื่อนำมาใช้แก้ไขจุดบกพร่องดังกล่าว

Tyler and Evans (2003) ได้พัฒนาแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ (principled polysemy approach) ขึ้น เพื่อจำแนกความหมายของคำหลายความหมายให้มีหลักเกณฑ์ที่แน่นอน โดยเริ่มจากพยายามหาความหมายที่เป็นต้นแบบหรือความหมายพื้นฐาน (prototypical meaning) ตามประเภทของกลุ่มความหมาย และสามารถแยกความหมายของคำหลายความหมายได้ ฉะนั้น Tyler and Evans (2003) จึงได้จำแนกการวิเคราะห์ความหมายของคำหลายความหมายและเสนอเกณฑ์การวิเคราะห์ไว้ 3 เกณฑ์ ดังนี้

1. เกณฑ์ทางความหมาย (meaning criterion) คือ ความหมายที่แยกออกไปเป็นอีกความหมายได้ จะต้องมีความหมายใหม่เพิ่มเข้ามา ซึ่งต้องไม่ปรากฏชัดเจนในความหมายอื่น
2. เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ (concept elaboration criterion) คือ ความหมายที่แยกออกมาใหม่จะต้องมีรูปแบบมโนทัศน์ที่ต่างจากความหมายอื่น ซึ่งเห็นได้จากรูปภาษาที่มีคำอื่น ๆ ในประโยคปรากฏร่วม

⁴ “การแจกแจงความหมายโดยละเอียด” ในภาษาไทย ได้อ้างอิงจากงานวิจัยของภคภต เทียมทัน (2561, น. 39)

3. เกณฑ์ทางไวยากรณ์ (grammatical criterion) คือ ความหมายที่ต่างกันจะมีรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ของโครงสร้างภาษาที่ต่างกันไปด้วย

จากเกณฑ์ทั้ง 3 เกณฑ์ในการทดสอบการจำแนกความหมายข้างต้น จำเป็นจะต้องผ่านเกณฑ์แรก คือ เกณฑ์ทางความหมาย และผ่านเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ หรือเกณฑ์ทางไวยากรณ์อย่างน้อยอีกหนึ่งเกณฑ์ หรือผ่านทุกเกณฑ์ ทั้งนี้ หากความหมายที่พบเป็นไปตามเงื่อนไขของเกณฑ์การทดสอบดังกล่าว จะสามารถจำแนกความหมายที่พบนั้นเป็นความหมายใหม่ของคำที่ศึกษาได้

ยกตัวอย่าง คำว่า *time* ของ Tyler and Evans ที่วิเคราะห์โดยใช้เกณฑ์ของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

(5) (a) The time flies when you're having fun.

(b) The time has vanished.

(6) The time has arrived to finally tackle environmental pollution.

(Evans & Green, 2006, p. 349)

จากตัวอย่างประโยคที่ (5) คำว่า *time* แสดงความหมาย 'ระยะเวลา' ตั้งแต่จุดเริ่มต้นจนถึงจุดสิ้นสุด ในขณะที่ตัวอย่าง (6) คำว่า *time* ไม่ได้แสดงความหมาย 'ระยะเวลา' แต่แสดงความหมาย 'จุดเวลา' โดยเป็นจุดใดจุดหนึ่งที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น ซึ่งจากความหมายที่แตกต่างกันของทั้งสองประโยคจึงทำให้ผ่านเกณฑ์ทางความหมาย เมื่อพิจารณาถึงเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ คำว่า *time* ในความหมาย 'ระยะเวลา' และความหมาย 'จุดเวลา' มักจะมีคำที่ปรากฏร่วมเฉพาะเจาะจง ซึ่งไม่สามารถใช้แทนที่กันได้ เช่น ในตัวอย่างที่ (5) คำว่า *time* จะปรากฏกับกริยาแสดงการเคลื่อนที่แบบรวดเร็ว ได้แก่ ในตัวอย่าง (5a) คือคำว่า *fly* และตัวอย่าง (5b) คือคำว่า *vanished* ซึ่งการปรากฏของคำกริยาในลักษณะนี้ไม่สามารถปรากฏในลักษณะเดียวกันกับตัวอย่างที่ (6) ได้ และการพิจารณาเกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า *time* ในตัวอย่าง (5) ที่แสดงความหมาย 'ระยะเวลา' จะมีลักษณะโครงสร้างทางไวยากรณ์ที่ปรากฏในรูปแบบของคำนามนับไม่ได้⁵ ในขณะที่ตัวอย่าง (6) คำว่า *time* ในความหมาย 'จุดเวลา' จะปรากฏในรูปแบบของคำนามนับได้⁶

จะเห็นได้ว่า จากการวิเคราะห์ความหมายด้วยเกณฑ์ของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ คำว่า *time* ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ทั้ง 3 เกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ทางความหมาย เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ จึงสามารถจำแนกความหมายของคำว่า *time* ในความหมาย 'ระยะเวลา' และความหมาย 'จุดเวลา' ออกจากกันได้อย่างชัดเจน

⁵ คำนามนับไม่ได้ ไม่สามารถใช้ (article a/an/the) นำหน้าคำนามเอกพจน์ได้

⁶ คำนามนับได้ สามารถใช้ (article a/an/the) นำหน้าคำนามที่อยู่ในรูปของเอกพจน์ได้

3.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

จากการทบทวนงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคำว่า *ขึ้น* พบว่า มีงานวิจัยของโสภารวรรณ แสงไชย (2537, น. 79) และงานวิจัยของจรรยาวรรณ สุวรรณรัตน์ (2558, น. 86) ที่ได้ศึกษากิริยารองของคำว่า *ขึ้น* ตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน โดยผลการวิจัยพบว่าความหมายมีผลที่สอดคล้องกัน จำนวนทั้งสิ้น 3 ความหมายหลัก ได้แก่ ความหมาย ‘การแสดงทิศทางสู่เบื้องบน’ ความหมาย ‘การเปลี่ยนแปลงระดับปริมาณหรือคุณสมบัติ’ และความหมาย ‘การปรากฏ’ นอกจากนี้ยังมีงานวิจัยของสิริกมล สิริสัมพันธ์ และ ชัชวดี ศรีลัมพ์ (2564, น. 29) ได้ศึกษาคำว่า *qí* ‘ขึ้น’ ในภาษาจีนกลาง ซึ่งพบความหมายแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่เกี่ยวข้องกับ ‘การเคลื่อนที่แบบเปลี่ยนตำแหน่ง’ และ ‘เส้นทางของการเคลื่อนที่’

จะเห็นได้ว่า งานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งสามงานข้างต้นนั้น ซึ่งได้แก่ โสภารวรรณ แสงไชย (2537) และจรรยาวรรณ สุวรรณรัตน์ (2558) ศึกษาคำว่า *ขึ้น* ในตำแหน่งเดียวกัน ทำให้พบว่ายังคงมีข้อจำกัดในตำแหน่งการปรากฏ คือ ศึกษาในฐานะกิริยารองเพียงอย่างเดียว โดยไม่ได้เก็บในตำแหน่งหรือประเภทคำอื่น ๆ อีกทั้งงานวิจัยของสิริกมล สิริสัมพันธ์ และชัชวดี ศรีลัมพ์ (2564) ได้ศึกษาความหมายของคำว่า *qí* ‘ขึ้น’ ในภาษาจีนกลาง ซึ่งความหมายที่พบต่างจากในภาษาไทย เนื่องด้วยตำแหน่งการปรากฏและบริบทที่ไม่เหมือนกัน จึงส่งผลให้การพบความหมายของคำว่า *ขึ้น* ของทั้งสามงานมีความแตกต่างจากบทความนี้ เนื่องจากผู้วิจัยพบว่า คำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย ยังไม่มีงานวิจัยใดที่วิเคราะห์ในทุกตำแหน่งการปรากฏ ไม่ว่าจะเป็น กิริยาหลัก กิริยารอง คำวิเศษณ์ นอกจากนี้งานวิจัยในอดีตได้วิเคราะห์ถึงบริบทโดยรอบของคำที่ศึกษา แต่ไม่ได้แสดงถึงเกณฑ์ที่ใช้วิเคราะห์เพื่อจำแนกความหมายที่พบใหม่อย่างชัดเจน ด้วยเหตุนี้ในบทความนี้ผู้วิจัยจึงมุ่งวิเคราะห์ในทุกตำแหน่งการปรากฏ และจำแนกความหมายโดยใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ซึ่งจะช่วยให้พบผลการวิจัยของความหมายคำดังกล่าวที่มีความเป็นระบบและหลากหลายมากขึ้น

4. วิธีการวิจัย

ในหัวข้อวิธีการวิจัยนี้ ผู้วิจัยจะแบ่งการนำเสนอออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ การเก็บข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

4.1 การเก็บข้อมูล

ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมตัวอย่างข้อมูลจาก 2 แหล่งข้อมูล คือ ฐานข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์คลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) จำนวน 1,250 ตัวอย่าง และเว็บไซต์พันทิป (pantip.com) จำนวน 1,250 ตัวอย่าง อีกทั้งศึกษาคำว่า *ขึ้น* ในทุกตำแหน่ง

การปรากฏ ยกเว้นบทกลอน (poem) และศึกษาเฉพาะภาษาไทยกรุงเทพฯ ไม่รวมถึงภาษาถิ่น (dialect)⁷

4.2 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลของคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย หลังจากเก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ (Thai National Corpus: TNC) และเว็บบอร์ดพันทิป (pantip.com) แล้ว ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การจำแนกหมวดคำกริยา⁸ และคำวิเศษณ์⁹ ของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2553) จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในทุกตำแหน่งการปรากฏ ได้แก่ กริยาหลัก กริยารอง คำวิเศษณ์ โดยจำแนกความหมายผ่านแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการของ Tyler and Evans (2003) ที่ได้เสนอไว้ 3 เกณฑ์ ทั้งนี้จำเป็นต้องผ่านเกณฑ์แรก คือ เกณฑ์ทางความหมาย และเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์หรือเกณฑ์ทางไวยากรณ์อย่างน้อยอีกหนึ่งเกณฑ์ หรือผ่านทุกเกณฑ์ ฉะนั้น แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นแนวคิดที่มีเกณฑ์ในการทดสอบเพื่อสามารถจำแนกความหมายได้อย่างเป็นระบบ ทั้งนี้ เนื่องจากข้อจำกัดทางด้านจำนวนหน้าบทความ ผู้วิจัยจะแสดงผลการวิเคราะห์และการจำแนกความหมายที่พบของคำว่า *ขึ้น* เท่านั้น โดยไม่ได้แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างความหมาย

5. ผลการวิจัย

จากการศึกษาความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย ผู้วิจัยพบความหมายทั้งสิ้น 13 ความหมาย ทั้งนี้ความหมายแรก คือ ความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ เป็นความหมายพื้นฐานของคำว่า *ขึ้น* เนื่องจากมีความหมายในเชิงรูปธรรมสูง¹⁰ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

⁷ ภาษาถิ่น (dialect) หมายถึง ภาษาใดก็ตามที่ต่างจากอีกภาษาเพราะใช้ถิ่นต่างกัน หรือพูดโดยคนที่มาจากถิ่นต่างกัน (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553, น. 4)

⁸ เกณฑ์การจำแนกหมวดคำกริยา คือ คำกริยาจะสามารถปรากฏหลังคำว่า ‘ไม่’ ได้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553, น. 46)

⁹ เกณฑ์การจำแนกหมวดคำวิเศษณ์ คือ คำวิเศษณ์สามารถปรากฏหน้าหรือหลังคำกริยาได้ และไม่สามารถปรากฏร่วมกับคำว่า ‘ไม่’ ได้ (อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์, 2553, น. 55)

¹⁰ เชิงรูปธรรม หมายถึง เหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง โดยสามารถรับรู้ได้ว่าการเคลื่อนที่ของสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้ด้วยตนเองจากสถานที่หนึ่งไปสู่อีกสถานที่หนึ่ง

5.1 ความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า'

ความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' ของคำว่า *ขึ้น* หมายถึง การเคลื่อนที่จากที่หนึ่งไปสู่อีกที่หนึ่งที่สูงกว่าเดิม กล่าวคือ เป็นเหตุการณ์การเคลื่อนที่ของนามวลีประธาน¹¹ และมีนามวลีกรรมที่เกี่ยวข้องกับสถานที่หรือพาหนะปรากฏตามหลัง ซึ่งเป็นการเคลื่อนที่ในเชิงรูปธรรมสูง ทำให้ความหมายดังกล่าวนี้จัดเป็นความหมายพื้นฐานของคำว่า *ขึ้น* อย่างไรก็ตาม ความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' มีองค์ประกอบทางความหมาย 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่หนึ่ง คือ 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่' และส่วนที่สอง คือ 'ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่' โดยทั้งสองส่วนนี้ปรากฏอยู่ร่วมกันภายในกริยาตัวเดียว ซึ่งก็คือ คำว่า *ขึ้น* ยกตัวอย่างได้ดังนี้

- (7) เขา*ขึ้น*มาอยู่บนเรือน (คลังข้อมูลฯ¹²)
 (8) ออม*ขึ้น*รถพร้อมนิทาน คุณแม่อร์ทัยก็อ่านนิทานให้ออมฟัง (คลังข้อมูลฯ)
 (9) มด*ขึ้น*ที่นอนเยอะมากทั้งที่ผ่านมาผ้าปูก็ซัก (พันทิป)
 (10) แมว*ขึ้น*ต้นไม้ (พันทิป)

จากตัวอย่างที่ (7) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง ตามหลังนามวลีประธาน *เขา* โดยมีบุพบทวลี *บนเรือน* ซึ่งเป็นสถานที่ปรากฏตามหลัง ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* แสดงความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง (factive motion) ของนามวลีประธานจากสถานที่ที่อยู่ต่ำกว่า โดยสามารถอนุมานได้ว่าผู้เคลื่อนที่ *เขา* ได้เคลื่อนที่จากสถานที่ด้านล่างของเรือน ไปยังสถานที่ที่สูงกว่า ได้แก่ *บนเรือน* ในตัวอย่างที่ (8) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง โดยปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน *อม* และมีนามวลีกรรม *รถ* ปรากฏตามหลัง ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* แสดงความหมายถึงนามวลีประธานเป็นผู้ที่เคลื่อนที่จากสถานที่ที่อยู่ต่ำกว่า ซึ่งอนุมานได้ว่าผู้เคลื่อนที่ *อม* ได้เคลื่อนที่จากพื้นถนนที่อยู่ด้านล่างและอยู่ภายนอกของรถ ไปยังสถานที่ที่สูงกว่า คือ *รถ* เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (9) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง ตามหลังนามวลีประธาน *มด* มีนามวลีกรรม *ที่นอน* ปรากฏตามหลัง ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* มีความหมายที่แสดงถึงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของนามวลีประธาน *มด* จากสถานที่ที่อยู่ต่ำกว่า ในที่นี้สามารถอนุมานได้ว่า *มด* เป็นผู้เคลื่อนที่จากสถานที่ด้านล่างของที่นอนไปยังสถานที่ที่สูงกว่า คือ *ที่นอน* และตัวอย่างที่ (10) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง ตามหลังนามวลีประธาน *แมว* โดยมีนามวลีกรรม *ต้นไม้* ปรากฏตามหลัง ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* แสดงความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง

¹¹ นามวลีประธาน คือ วลีที่มีค่านามเป็นส่วนประกอบหลัก และทำหน้าที่เป็นประธานของประโยค

¹² (คลังข้อมูลฯ) หมายถึง ข้อมูลที่เก็บจากคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ และ (พันทิป) หมายถึง ข้อมูลที่เก็บจากเว็บบอร์ดพันทิป

ของนามวลีประธาน *แมว* จากสถานที่ที่อยู่ต่ำกว่า ในที่นี้สามารถอนุมานได้ว่าผู้ที่เคลื่อนที่ *แมว* ได้เคลื่อนที่จากสถานที่ส่วนล่างของต้นไม้ ไปยังสถานที่ที่สูงกว่าซึ่งก็คือส่วนบนของต้นไม้

5.2 ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ที่สูงกว่า’

ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ที่สูงกว่า’ ของคำว่า *ขึ้น* หมายถึง การแสดงทิศทางของการเคลื่อนที่ ซึ่งเหตุการณ์การเคลื่อนที่นั้นแสดงในบริบทก่อนหน้าคำว่า *ขึ้น* โดยอาจเป็นได้ทั้งการเคลื่อนที่ของนามวลีประธาน ซึ่งสามารถกระทำกริยาหรือเป็นผู้ทรงกริยาได้ รวมถึงการเคลื่อนที่ของวัตถุที่สามารถถูกย้ายสถานที่ได้ ยกตัวอย่างดังนี้

- (11) เขายืมให้แล้วเดิน*ขึ้น*บันไดไปโดยไม่ได้พูดอะไรต่อ (คลังข้อมูลฯ)
- (12) เด็กสองคนกระโดด*ขึ้น*บนเตียงแล้วกระโดดใสเราเราจึงตื่น (พันทิป)
- (13) น้องชอบคลาน*ขึ้น*บันได (พันทิป)

จากตัวอย่างที่ (11) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุบุคลิกและการเคลื่อนที่ (manner of motion verb) *เดิน* เมื่อปรากฏในตำแหน่งนี้คำว่า *ขึ้น* ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่อย่างชัดเจน แต่ถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงการแสดงทิศทางของเหตุการณ์ คำว่า *ขึ้น* ในบริบทนี้จึงปรากฏเป็นคำกริยาแสดงทิศทาง (directional verb) เพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเดินไปสู่ที่สูงกว่า ในขณะที่ตัวอย่าง (12) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุบุคลิกและการเคลื่อนที่ *กระโดด* ซึ่งการปรากฏในตำแหน่งนี้คำว่า *ขึ้น* ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่อย่างชัดเจน แต่ถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงการแสดงทิศทางของเหตุการณ์การกระโดดไปสู่ที่สูงกว่า คำว่า *ขึ้น* ในบริบทนี้จึงปรากฏเป็นคำกริยาแสดงทิศทางให้กับเหตุการณ์การกระโดด และตัวอย่างที่ (13) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุบุคลิกและการเคลื่อนที่ *คลาน* และจากการปรากฏในตำแหน่งดังกล่าวนี้คำว่า *ขึ้น* ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่อย่างชัดเจน แต่ถูกลดบทบาทลงเป็นเพียงการแสดงทิศทางของเหตุการณ์การคลาน คำว่า *ขึ้น* ในบริบทนี้จึงปรากฏเป็นคำกริยาแสดงทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การคลานไปสู่ที่สูงกว่า

เมื่อนำมาจำแนกความหมายตามเกณฑ์ของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ที่สูงกว่า’ ของคำว่า *ขึ้น* ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ในบริบทดังกล่าวนี้พบว่า ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่’ มีความโดดเด่นมากกว่า ในขณะที่ความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่’ จางลง เนื่องจากเป็นคำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่ปรากฏอยู่ในตำแหน่งหน้าคำว่า *ขึ้น* แล้ว จึงถือได้ว่า ความหมาย

‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ เป็นความหมายใหม่ ที่ไม่พบโดดเด่น ในความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า *ขึ้น* ได้ปรากฏในรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากเดิม โดยจะพบคำว่า *ขึ้น* ในความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากความหมายพื้นฐาน เนื่องจากในความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ปรากฏตามหลังคำกริยาแสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่ เช่น คำกริยา *เดิน* คำกริยา *กระโดด* คำกริยา *คลาน* ในตำแหน่งนี้คำว่า *ขึ้น* ได้สูญเสียคุณสมบัติของการเป็นกริยาหลัก โดยจะพบเมื่อคำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นกริยาตำแหน่งที่สอง ตามหลังเหตุการณ์การเคลื่อนที่แบบระบุลักษณะการเคลื่อนที่เท่านั้น ฉะนั้น คำว่า *ขึ้น* จึงเป็นเพียงกริยาแสดงทิศทางเพิ่มเติมให้กับเหตุการณ์การเคลื่อนที่ ซึ่งเป็นรูปแบบทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากเดิม

จะเห็นได้ว่า ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ผ่านเกณฑ์การทดสอบที่กำหนดถึงสองเกณฑ์ คือ เกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์ทางไวยากรณ์ ซึ่งเป็นไปตามเงื่อนไขของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ จึงทำให้ความหมายนี้แยกเป็นอีกหนึ่งความหมายใหม่ของคำว่า *ขึ้น* ได้

5.3 ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ’

ความหมาย ‘ทิศทางของเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ’ ของคำว่า *ขึ้น* หมายถึง เหตุการณ์การเคลื่อนที่ที่ไม่ได้เกิดจากการกระทำของบุคคลหรือวัตถุโดยตรง แต่เป็นเพียงการแสดงทิศทางการเปลี่ยนแปลงสภาพของกริยาหลักและไม่มีรูปร่างปรากฏ ยกตัวอย่างได้ดังนี้

- (14) เลขาริการจะมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการ*ขึ้น*คณะหนึ่ง (คลังข้อมูลฯ)
- (15) บัณฑิตต่าง ๆ มากมายที่ทำให้คนเราไม่ได้เติบโต*ขึ้น*เป็นได้ดั่งฝัน (คลังข้อมูลฯ)
- (16) กรุงเบรุตเลือกบุคคลที่เหมาะสม*ขึ้น*ดำรงตำแหน่งประธานาธิบดี (พื้นที่ป)

จากตัวอย่างที่ (14) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นคำวิเศษณ์ เนื่องจากการทดสอบหมวดคำวิเศษณ์จะไม่สามารถปรากฏกับคำว่า “ไม่” ได้ ทั้งนี้หากทำการทดสอบหมวดคำ โดยเติมคำว่า “ไม่” หน้าคำว่า *ขึ้น* ดังนี้

“*แต่งตั้ง*ไม่ขึ้น*” พบว่าไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การทดสอบคำวิเศษณ์¹³ และจากตัวอย่างดังกล่าวคำว่า *ขึ้น* ปรากฏตามหลังคำกริยา *แต่งตั้ง* ซึ่งเป็นเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ ไม่ได้เกิดการเคลื่อนที่จริง ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* จึงมีความหมายแสดง

¹³ เกณฑ์การทดสอบคำวิเศษณ์ จะใช้เกณฑ์ของอมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์ (2553, น. 55)

ทิศทางการเปลี่ยนแปลงสภาพจากตำแหน่งล่างไปสู่ตำแหน่งที่สูงกว่า ในตัวอย่าง (15) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำวิเศษณ์ สามารถทำการทดสอบโดยเติมคำว่า “ไม่” หน้าคำว่า ขึ้น ดังนี้

“*เติบโตไม่ขึ้น” จะเห็นได้ว่าไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้ โดยเป็นไปตามเกณฑ์ การทดสอบคำวิเศษณ์ และคำว่า ขึ้น ปรากฏตามหลังกริยา เติบโต เป็นการแสดงเหตุการณ์ การเปลี่ยนแปลงสภาพ ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น จึงมีความหมายแสดงทิศทางการเปลี่ยนแปลงจาก ช่วงอายุหนึ่งไปสู่อายุที่สูงกว่า และในตัวอย่างที่ (16) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำวิเศษณ์ หากทำ การทดสอบโดยเติมคำว่า “ไม่” หน้าคำว่า ขึ้น ดังนี้

“*เลือกไม่ขึ้น” ซึ่งพบว่าไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้ เป็นไปตามเกณฑ์การทดสอบ คำวิเศษณ์ และคำว่า ขึ้น ปรากฏตามหลังกริยา เลือก ซึ่งเป็นการแสดงเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลง สภาพ ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายทิศทางการเปลี่ยนแปลงสู่ตำแหน่งสูงกว่า

การทดสอบความหมายตามเกณฑ์ผ่านแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย ‘ทิศทางการเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ’ ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่าความหมาย ‘ทิศทางการเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ’ มีความหมายแสดงทิศทางของสภาพที่เปลี่ยนไป โดยหน้าคำว่า ขึ้น มักจะแสดงถึงเหตุการณ์ที่ เกี่ยวข้องกับการกระทำ (action) ซึ่งเป็นความหมายที่ไม่พบในความหมายพื้นฐาน และความหมาย ก่อนหน้าของคำว่า ขึ้น

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า ขึ้น มีรูปแบบทางไวยากรณ์ที่เปลี่ยนไป เป็นคำวิเศษณ์ เนื่องจากคำว่า ขึ้น ไม่สามารถปรากฏกับคำว่า “ไม่” ได้ และจะเห็นได้ว่าคำว่า ขึ้น ปรากฏ ตามหลังกริยาตัวอื่น ซึ่งเป็นคำกริยาที่เกี่ยวข้องกับสภาพและมีความหมายเปลี่ยนแปลงสภาพ จากสภาพหนึ่งสู่อีกสภาพหนึ่ง เช่น คำกริยา แต่งตั้ง คำกริยา เติบโต คำกริยา เลือก

ในการทดสอบข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความหมาย ‘ทิศทางการเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลง สภาพ’ ผ่านทั้งเกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์ทางไวยากรณ์ ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์การทดสอบ ของแนวคิดดังกล่าวนี้ เมื่อความหมายผ่านเกณฑ์ทางไวยากรณ์แล้ว จะมีรูปแบบการปรากฏ ทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากเดิม จึงส่งผลให้ความหมายดังกล่าวนี้แตกต่างจากความหมาย พื้นฐานหรือความหมายอื่น ๆ ด้วยเหตุนี้ ความหมาย ‘ทิศทางการเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลง สภาพ’ ของคำว่า ขึ้น ในบริบทนี้ จึงสามารถเป็นอีกหนึ่งความหมายใหม่ได้

5.4 ความหมาย ‘เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ หรือ เหตุการณ์การทำให้ สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพ’

ความหมาย ‘เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ หรือ เหตุการณ์การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่ง เปลี่ยนแปลงสภาพ’ ของ ขึ้น หมายถึง การเปลี่ยนแปลงจากสภาพเดิมเป็นอีกสภาพหนึ่ง

ที่แตกต่างจากเดิม กล่าวคือ สิ่งใดสิ่งหนึ่งค่อย ๆ มีการเปลี่ยนแปลงสภาพไป และจากนั้นจึงปรากฏออกมาให้เป็นที่รับรู้ได้ ยกตัวอย่างได้ดังนี้

- (17) ผู้ได้ขึ้นทะเบียนเครื่องสำอางควบคุมพิเศษต้องชำระค่าธรรมเนียมรายปี (คลังข้อมูลฯ)
- (18) การขึ้นบัญชีผู้มีคุณสมบัติเบื้องต้นสำหรับการซื้อหรือการจ้าง (คลังข้อมูลฯ)
- (19) อยากสอบถามคนของขึ้นจากการสัถยันต์ (พื้นที่ป)

จากตัวอย่างที่ (17) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม ขึ้นทะเบียน หมายถึง การบรรจุของบางอย่างเข้าไว้เป็นหลักฐาน ตามด้วยนามวลีกรรม เครื่องสำอางควบคุมพิเศษ ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายการทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง และทำให้สิ่งนั้นเป็นที่ปรากฏออกมาสามารถรับรู้ได้ ในตัวอย่างที่ (18) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม¹⁴ ขึ้นบัญชี หมายถึง การบันทึกเข้าไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งไม่มีลักษณะของการเคลื่อนที่และทิศทางของการเคลื่อนที่ ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น แสดงความหมายการทำให้บางสิ่งเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปสู่อีกสภาพหนึ่ง อีกทั้งยังทำให้สิ่งนั้นเป็นที่ปรากฏออกมา ในตัวอย่าง (19) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม ของขึ้น โดยมีความหมายที่แสดงถึงการกระทำที่ผิดไปจากนิสัยปกติ และตามด้วยบุพบทวลี จาก มีนามวลีกรรม การสัถยันต์ ปรากฏตามหลัง ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายการเปลี่ยนแปลงสภาพ กล่าวคือ เปลี่ยนจากสภาพเดิมซึ่งมีภาวะปกติเป็นอีกสภาพหนึ่งที่แตกต่างกันเดิม

เมื่อนำมาจำแนกความหมายโดยใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการความหมาย 'เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ หรือ เหตุการณ์การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพ' ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 3 เกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า เป็นความหมายใหม่ ที่ไม่พบในความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน และไม่พบในความหมายที่ขยายมาก่อนหน้า

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ บริบทโดยรอบของคำว่า ขึ้น มีความหมายที่สื่อถึงการเปลี่ยนแปลงจากสภาพหนึ่งไปเป็นอีกสภาพหนึ่ง และสามารถทำให้ข้อมูลหรืออาการปรากฏออกมาเป็นที่รับรู้ได้ โดยมีการปรากฏที่เฉพาะเจาะจง เช่น คำนาม ทะเบียน ในคำว่า ขึ้นทะเบียน คำนาม บัญชี ในคำว่า ขึ้นบัญชี คำบุพบท ของ ในคำว่า ของขึ้น

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า ขึ้น จะไม่ปรากฏเดี่ยว แต่ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม แสดงให้เห็นว่าคำว่า ขึ้น ได้สูญเสียอิสระในการปรากฏทางไวยากรณ์

¹⁴ คำประสม หมายถึง คำที่เกิดจากการนำคำมูลหรือคำเดิมที่มีอยู่แล้วสองคำขึ้นไปมาประกอบเข้าด้วยกันเป็นคำใหม่ และมีความหมายใหม่ โดยคำประสมจะไม่สามารถแยกขาดจากกันได้ เช่น ลูกน้ำ พัดลมห้องน้ำ เป็นต้น (อัญชลี สิงห์น้อย, 2548)

ฉะนั้น เมื่อคำว่า ขึ้น ในความหมาย ‘เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ หรือ เหตุการณ์ การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพ’ ดังที่ได้ทำการทดสอบแล้วข้างต้น ผ่านเกณฑ์ตามที่ กำหนดของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ถึง 3 เกณฑ์ คือ เกณฑ์ทางความหมาย เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ จึงนับได้ว่าความหมายดังกล่าวเป็นอีก หนึ่งความหมายใหม่ของคำว่า ขึ้น

5.5 ความหมาย ‘เหตุการณ์การปรากฏ’

ความหมาย ‘เหตุการณ์การปรากฏ’ ของคำว่า ขึ้น หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่งปรากฏ เพื่อแสดงถึงความเด่นชัดหรือสามารถเป็นที่รับรู้ได้ว่ามีเหตุการณ์บางอย่างเกิดขึ้นในขณะนั้น กล่าวคือ จากสิ่งที่ไม่มีเป็นสิ่งที่ มี ยกตัวอย่างดังนี้

- (20) โปรแกรมจะขึ้นเลยว่าบ้านนี้ได้เงินเท่าไร (คลังข้อมูลฯ)
- (21) ภาพขึ้นหน้าจอทีวี (พันทิป)
- (22) โทรศัพท์มือถือขึ้นข้อความต่างกัน (พันทิป)

จากตัวอย่างที่ (20) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นกริยาหลัก ตามหลังนามวลีประธาน *โปรแกรม* ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น แสดงเหตุการณ์การปรากฏบางสิ่งจากโปรแกรม เช่นเดียวกับในตัวอย่างที่ (21) คำว่า ขึ้น เป็นกริยาหลัก ปรากฏตามหลังนามวลีประธาน *ภาพ* ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายการปรากฏของภาพ และตัวอย่างที่ (22) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นกริยาหลัก ตามหลัง นามวลีประธาน *โทรศัพท์มือถือ* ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายการปรากฏของข้อความใน โทรศัพท์มือถือ

เมื่อนำความหมายมาพิจารณาด้วยแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย ‘เหตุการณ์การปรากฏ’ ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

เกณฑ์ทางความหมาย คำว่า ขึ้น ในความหมาย ‘เหตุการณ์การปรากฏ’ แสดงความหมาย ที่แตกต่างไปจากความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน และไม่พบในความหมายก่อนหน้า จึงทำให้เป็นความหมายใหม่

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ พบว่า สิ่งที่ปรากฏหน้าคำว่า ขึ้น มักเป็นคำนาม ซึ่งไม่สามารถเคลื่อนที่ได้จริง โดยเกี่ยวข้องกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ เช่น คำนาม *ทีวี* คำนาม *โทรศัพท์* และบริบทที่ปรากฏตามหลังสื่อถึงสถานที่ที่มีบางสิ่งปรากฏ

จะเห็นได้ว่า ความหมาย ‘เหตุการณ์การปรากฏ’ เป็นความหมายที่ผ่านเกณฑ์การทดสอบ ถึงสองเกณฑ์ คือ เกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ตามแนวคิดการมีหลาย ความหมายอย่างมีหลักการ ส่งผลให้ความหมายดังกล่าวนี้เป็นอีกหนึ่งความหมายที่พบใหม่ได้

5.6 ความหมาย ‘การมีสภาพ’

ความหมาย ‘การมีสภาพ’ ของคำว่า *ซัน* หมายถึง การที่สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงสภาพ แต่เป็นการคงสภาพเดิมไว้ เช่น การมีชื่อเสียงโดยมักจะเกี่ยวข้องกับด้านต่างๆ ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

- (23) ยี่ห้อที่ *ซัน* หน้าซันตาในอเมริกา คือ Lee Presson Nails (คลังข้อมูลฯ)
- (24) มหาวิทยาลัยใน *ซัน* ชื่อเกี่ยวกับการบริการและโรงแรมบ้าง (พันทิป)
- (25) กีตาร์รุ่นใด *ซัน* ชื่อเรื่องความกังวานของเสียงบ้างครับ (พันทิป)

ในตัวอย่างที่ (23) คำว่า *ซัน* ปรากฏเป็นส่วนหนึ่งของสำนวน *ซันหน้าซันตา* ซึ่งหมายถึง การที่มีชื่อเสียงหรือมีความโดดเด่น ทั้งนี้คำว่า *ซัน* ปรากฏตามหลังนามวลีประธาน *ยี่ห้อ* ในบริบทนี้คำว่า *ซัน* มีความหมายที่แสดงถึงการมีสภาพของยี่ห้อ เช่นเดียวกับตัวอย่าง (24) คำว่า *ซัน* ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม *ซันชื่อ* คือ การมีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จักตามหลังนามวลีประธาน *มหาวิทยาลัย* โดยในบริบทนี้คำว่า *ซัน* แสดงความหมายการมีสภาพซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณภาพของการเรียนการสอน และในตัวอย่างที่ (25) คำว่า *ซัน* ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม *ซันชื่อ* ซึ่งหมายถึงมีชื่อเสียงหรือเป็นที่รู้จัก โดยคำว่า *ซัน* ปรากฏตามหลังนามวลีประธาน *กีตาร์* ในบริบทนี้คำว่า *ซัน* แสดงความหมายการมีสภาพทางด้านเสียงของเครื่องดนตรี ซึ่งก็คือ กีตาร์

เมื่อนำความหมายมาพิจารณาผ่านแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย ‘การมีสภาพ’ ของคำว่า *ซัน* ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า ความหมาย ‘การมีสภาพ’ เป็นความหมายใหม่ ที่ไม่พบในความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน และไม่พบในความหมายก่อนหน้าของคำว่า *ซัน*

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า *ซัน* เป็นส่วนหนึ่งของสำนวนและส่วนมูลฐานของคำประสม โดยมีการปรากฏที่เฉพาะเจาะจง ได้แก่ สำนวน *ซันหน้าซันตา* และคำนาม *ชื่อ* ในคำว่า *ซันชื่อ* แสดงให้เห็นว่า คำว่า *ซัน* ได้สูญเสียความเป็นอิสระทางไวยากรณ์

จากการทดสอบ ความหมาย ‘การมีสภาพ’ ผ่านเกณฑ์การทดสอบด้วยแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ตามที่กำหนดถึงสองเกณฑ์ คือ เกณฑ์ทางความหมาย และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ จึงทำให้ความหมายนี้สามารถแยกเป็นอีกหนึ่งความหมายที่พบใหม่ของคำว่า *ซัน* ได้

5.7 ความหมาย ‘การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ’

ความหมาย ‘การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ’ ของคำว่า *ขึ้น* หมายถึง การเปลี่ยนแปลงปริมาณหรือคุณสมบัติหนึ่งไปสู่ระดับที่มากกว่าเดิม ซึ่งคำว่า *ขึ้น* มักจะปรากฏหลังคำกริยาแสดงสภาพ ซึ่งได้แก่ คำกริยาบอกปริมาณ รวมถึงคำกริยาบอกคุณสมบัติ สามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้

- (26) แพ้ชั้นผู้หญิงรู้สึกว่าย*ขึ้น*กว่าเดิม คุณมีชีวิต มีจิตใจ (คลังข้อมูลฯ)
- (27) เทคโนโลยีนี้แพร่หลายมาก*ขึ้น*และมีราคาถูกลง (คลังข้อมูลฯ)
- (28) เรवादได้เก่ง*ขึ้น* ค่อยเปลี่ยนจากสิ่งของเป็นคน (พื้นที่ป)

ในตัวอย่างที่ (26) คำว่า *ขึ้น* เป็นคำวิเศษณ์ ปรากฏตามหลังคำกริยาบอกสภาพ *สวย* ซึ่งสามารถทำการทดสอบหมวดคำ โดยเติมคำว่า “ไม่” หน้าคำว่า *ขึ้น* ได้ดังนี้ “**สวยไม่ขึ้น*” จะเห็นได้ว่า ไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้ เป็นไปตามเกณฑ์การทดสอบคำวิเศษณ์ ในบริบทนี้ คำว่า *ขึ้น* จึงแสดงความหมายการเพิ่มคุณสมบัติที่สวยกว่าเดิม เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (27) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นคำวิเศษณ์ ซึ่งปรากฏตามหลัง *มาก* ซึ่งเป็นคำกริยาบอกปริมาณ หากทดสอบหมวดคำจากการเติมคำว่า “ไม่” หน้าคำว่า *ขึ้น* มีลักษณะดังนี้ “**มากไม่ขึ้น*” พบว่า ไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้ ซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์การทดสอบคำวิเศษณ์ ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* จึงแสดงความหมายของการเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติที่มีการแพร่หลายของเทคโนโลยีมากกว่าเดิม และในตัวอย่างที่ (28) คำว่า *ขึ้น* เป็นคำวิเศษณ์ ปรากฏตามหลังคำกริยาบอกสภาพ *เก่ง* หากทำการทดสอบหมวดคำ โดยเติมคำว่า “ไม่” หน้าคำว่า *ขึ้น* ดังนี้ “**เก่งไม่ขึ้น*” พบว่าไม่สามารถปรากฏร่วมกันได้ ซึ่งลักษณะดังกล่าวนี้เป็นไปตามเกณฑ์การทดสอบคำวิเศษณ์ ในบริบทนี้ คำว่า *ขึ้น* มีความหมายการเพิ่มคุณสมบัติที่เก่งกว่าเดิม

จากการนำมาพิจารณาความหมายผ่านแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ โดยความหมาย ‘การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ’ ของคำว่า *ขึ้น* ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า ความหมาย ‘การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ’ มีความหมายที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของปริมาณหรือคุณสมบัติที่เพิ่มจากเดิม และหน้าคำว่า *ขึ้น* จะเป็นการบ่งบอกถึงคุณสมบัติ จึงไม่พบโดดเด่นในความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานและไม่สามารถพบได้ในความหมายก่อนหน้าของคำว่า *ขึ้น*

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า *ขึ้น* มีรูปแบบการปรากฏทางวากยสัมพันธ์ที่ต่างไปจากเดิม เนื่องจากคำว่า *ขึ้น* ในความหมาย ‘การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ’ จะปรากฏร่วมกับคำกริยาแสดงปริมาณหรือสภาพ เช่น *สวย มาก เก่ง* และพบว่า คำว่า *ขึ้น* ไม่สามารถปรากฏกับคำว่า

“ไม่” ได้ ตามเกณฑ์การทดสอบหมวดคำวิเศษณ์ได้ จึงมีการเปลี่ยนชนิดของคำ (part of speech) เป็นคำวิเศษณ์

ในการทดสอบความหมายข้างต้น พบว่า ความหมาย ‘การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ’ ผ่านเกณฑ์การทดสอบตามเงื่อนไขของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการสองเกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์ทางไวยากรณ์ จึงทำให้ความหมายดังกล่าวนี้สามารถเป็นอีกหนึ่งความหมายใหม่ของคำว่า ขึ้น ได้

5.8 ความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า’

ความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า’ ของคำว่า ขึ้น หมายถึง การเคลื่อนที่ในลักษณะที่ได้รับตำแหน่งที่สูงกว่าหรือระดับการศึกษาที่สูงกว่าเดิม โดยยกตัวอย่างได้ดังนี้

(29) ผม <u>ขึ้น</u> ปีสอง เธอก็ลาออก	(คลังข้อมูลฯ)
(30) ครู <u>ขึ้น</u> ระดับ ซี 9-11	(พันทิป)
(31) 4 พระรองงานดี มีแวว <u>ขึ้น</u> แท่นพระเอกหลังข่าวเร็ว ๆ นี้	(พันทิป)

ในตัวอย่าง (29) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำกริยาหลัก โดย ขึ้นปีสอง แสดงความหมาย การมีสถานะทางการศึกษาที่สูงกว่าเดิม และปรากฏตามหลังนามวลีประธาน ผม ในบริบทนี้ คำว่า ขึ้น จึงมีความหมายเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า เช่นเดียวกับ ตัวอย่างที่ (30) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำกริยาหลัก ซึ่งคำว่า ขึ้นระดับ แสดงความหมายของการมีสถานะในหน้าที่การงานที่สูงกว่าเดิม ซึ่งได้ปรากฏตามหลังนามวลีประธาน ครู ในบริบทนี้ คำว่า ขึ้น จึงมีความหมายของการที่ครูมีตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่าเดิม และตัวอย่างที่ (31) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำกริยาหลัก โดย ขึ้นแท่น มีความหมายเกี่ยวข้องกับการเลื่อนจากสถานะหนึ่งเป็นสถานะที่สูงกว่า และปรากฏตามหลังนามวลีประธาน 4 พระรอง ในบริบทนี้ คำว่า ขึ้น แสดงความหมายของการเคลื่อนที่ของสถานะไปสู่ตำแหน่งหรือระดับชั้นที่สูงกว่า

เมื่อจำแนกความหมายโดยใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า’ ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า ความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า’ เป็นความหมายใหม่ ที่ไม่พบในความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน และไม่สามารถพบได้ในความหมายก่อนหน้าของคำว่า ขึ้น

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ พบว่า สิ่งที่ปรากฏตามหลังคำว่า ขึ้น มักจะเป็นคำนามที่แสดงลำดับหรือระดับ ซึ่งแสดงความหมายการมีอำนาจในการปกครอง ระดับชั้นการศึกษา รวมถึง

สถานะที่เกี่ยวข้องกับงาน และมักจะมีรูปแบบการปรากฏที่จำกัดเฉพาะ เช่น คำนามวลี *ปีสอง* ในคำว่า *ขึ้นปีสอง* คำนามวลี *ระดับ* ในคำว่า *ขึ้นระดับ* คำนามวลี *แทน* ในคำว่า *ขึ้นแทน*

จากการทดสอบข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า’ ผ่านเกณฑ์การทดสอบตามเงื่อนไขของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ถึงสองเกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายโมทัศน์ด้วยเหตุนี้ ทำให้สามารถแยกเป็นอีกหนึ่งความหมายของคำว่า *ขึ้น* ได้

5.9 ความหมาย ‘การอยู่ในระดับที่สูงกว่า’

ความหมาย ‘การอยู่ในระดับที่สูงกว่า’ ของคำว่า *ขึ้น* หมายถึง การบ่งบอกถึงการอยู่ในระดับที่สูงกว่าทั่วไป เช่น ร้านอาหาร เสื้อผ้า ยกตัวอย่างดังนี้

- (32) ในกรุงเทพมหานครมีร้านอาหารพม่าแบบ*ขึ้น*ห้างใหม่ครับ (พันทิป)
- (33) เสื้อผ้าของผมนี่มีทั้งเกรดตลาดนัด และเกรด*ขึ้น*ห้าง (พันทิป)
- (34) เสื้อผ้าเด็กแรกเกิดขายงานแบรนด์*ขึ้น*ห้าง (พันทิป)

ในตัวอย่างที่ (32) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม *ขึ้นห้าง* หมายถึงร้านอาหารหรือสินค้าที่มีระดับกลางจนถึงระดับสูงซึ่งจำหน่ายบนร้านค้าขนาดใหญ่ โดยปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน *ร้านอาหารพม่า* ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง แต่มีความหมายการอยู่ในระดับที่สูงกว่า กล่าวคือ เป็นร้านอาหารที่อยู่ในระดับสูงกว่าร้านอาหารทั่วไป เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (33) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม *ขึ้นห้าง* ซึ่งปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน *เสื้อผ้า* ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* ไม่ได้แสดงเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริง แต่แสดงความหมายการอยู่ในระดับที่สูงกว่า กล่าวคือ เป็นเสื้อผ้าที่มีระดับสูงกว่าเกรดทั่วไป และในตัวอย่างที่ (34) คำว่า *ขึ้น* ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม *ขึ้นห้าง* โดยปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน *เสื้อผ้า* ในบริบทนี้คำว่า *ขึ้น* ไม่ได้มีการเคลื่อนที่ที่เกิดขึ้นจริง จึงเป็นการแสดงความหมายการอยู่ในระดับที่สูงกว่า กล่าวคือ เสื้อผ้าของเด็กแรกเกิดที่ขายเป็นแบรนด์ระดับสูงกว่าที่ขายกันอยู่ทั่วไป

เมื่อนำความหมายมาทดสอบตามแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย ‘การอยู่ในระดับที่สูงกว่า’ ของคำว่า *ขึ้น* ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 3 เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า ความหมาย ‘การอยู่ในระดับที่สูงกว่า’ เป็นความหมายซึ่งไม่มีความโดดเด่นในความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ที่เป็นความหมายพื้นฐานและความหมายก่อนหน้า จึงส่งผลให้เป็นความหมายใหม่ of คำว่า *ขึ้น*

เกณฑ์การอธิบายโมทัศน์ พบว่า สิ่งที่ปรากฏหลังคำว่า *ขึ้น* มีความหมายสื่อถึงการเป็นร้านค้าขนาดใหญ่ และมักจะมีรูปแบบการปรากฏที่เฉพาะเจาะจง เช่น คำนาม *ห้าง* ในคำกริยาประสมว่า *ขึ้นห้าง*

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า ขึ้น จะไม่ปรากฏเดี่ยว แต่ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม แสดงให้เห็นว่าคำว่า ขึ้น ได้สูญเสียอิสระในการปรากฏทางไวยากรณ์

จากการทดสอบข้างต้น จะเห็นได้ว่า ความหมาย 'การอยู่ในระดับที่สูงกว่า' ผ่านเงื่อนไขที่กำหนดตามแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการทั้งสามเกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ทางความหมาย เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ ด้วยเหตุนี้จึงสามารถเป็นความหมายใหม่ของคำว่า ขึ้น อีกหนึ่งความหมายได้

5.10 ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก'

ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' ของคำว่า ขึ้น หมายถึง การงอกของบางสิ่งบางอย่าง อย่างเช่น ต้นไม้ ขนตา ฟัน สามารถยกตัวอย่างได้ดังนี้

- (35) หน้าฝน ทั้งมอสทั้งเฟิร์นขึ้นปกคลุมตามกำแพง (คลังข้อมูลฯ)
 (36) ขนตาขึ้นใหม่ไม่เหมือนเดิม (พันทิป)
 (37) ฟันแท้ขึ้นหมดหมอให้จัดฟันได้ (พันทิป)

จากตัวอย่างที่ (35) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง ซึ่งปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน มอส และ เฟิร์น ซึ่งเป็นพีชชนิดหนึ่ง ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' ของทั้งมอสและเฟิร์น เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (36) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง ปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน ขนตา ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น จึงแสดงถึงความหมายเหตุการณ์การงอกของขนตา และในตัวอย่างที่ (37) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง ปรากฏร่วมกับนามวลีประธาน ฟันแท้ ในบริบทนี้ คำว่า ขึ้น แสดงถึงความหมายเหตุการณ์การงอกของฟันแท้

เมื่อนำความหมายมาพิจารณาด้วยแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ ดังต่อไปนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' ถือได้ว่าเป็นความหมายใหม่ที่ไม่พบในความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐานและไม่พบในความหมายก่อนหน้าของคำว่า ขึ้น

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' มีการปรากฏร่วมที่แตกต่างไปจากเดิม โดยนามวลีประธานที่เปลี่ยนไปจากบริบทที่ปรากฏหน้าคำว่า ขึ้น สื่อถึงสิ่งที่เจริญเติบโต แต่ไม่สามารถเคลื่อนที่ได้ เช่น คำนามวลี มอสและเฟิร์น คำนามวลี ขนตา คำนามวลี ฟัน

ในการทดสอบข้างต้น ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' ผ่านเกณฑ์ถึงสองเกณฑ์ของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ คือ เกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ที่มีบริบทการปรากฏร่วมแตกต่างไปจากความหมายอื่น ๆ จึงทำให้ความหมาย 'เหตุการณ์การงอก' เป็นความหมายใหม่ของคำว่า ขึ้น ได้

5.11 ความหมาย ‘มากกว่า’

ความหมาย ‘มากกว่า’ ของคำว่า ขึ้น หมายถึง มากกว่าเกณฑ์ที่กำหนด อย่างเช่น อายุ และเงินเดือน ยกตัวอย่างได้ดังนี้

- (38) การลาป่วยตั้งแต่สามวันขึ้นไป อาจให้ลูกจ้างแสดงใบรับรองแพทย์ (คลังข้อมูลฯ)
- (39) ตามหาเพลงสากลครับ ช่วยหน่อยเพลงเก่าแล้วอย่างน้อยๆ ก็ 3 ปีขึ้น (พันทิป)
- (40) จบ ป.ตรี มา อาชีพข้าราชการอาชีพไหนเงินเดือนสตาร์ทที่ 30,000 ขึ้นคะ (พันทิป)

ในตัวอย่างที่ (38) คำว่า ขึ้น ปรากฏตามหลังค่าแสดงจำนวน และคำลักษณะนามประเภทคำบอกมาตราวัด/ช่วง/ดวง เช่น วัน ปี บาท ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายมากกว่า กล่าวคือ การลาป่วยที่มากกว่า 3 วัน ลูกจ้างอาจต้องแสดงใบรับรองแพทย์ เช่นเดียวกับตัวอย่างที่ (39) คำว่า ขึ้น ปรากฏตามหลังค่าแสดงจำนวน และคำลักษณะนามประเภทคำบอกมาตราวัด/ช่วง/ดวง เช่น วัน ปี บาท ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น จึงมีความหมายที่แสดงถึงการมากกว่า 3 ปี และตัวอย่างที่ (40) คำว่า ขึ้น ปรากฏตามหลังค่าแสดงจำนวน และคำลักษณะนามประเภทคำบอกมาตราวัด/ช่วง/ดวง เช่น วัน ปี บาท ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายของเงินที่มากกว่า 30,000

จากการทดสอบความหมายโดยใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย ‘มากกว่า’ ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 2 เกณฑ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า ความหมาย ‘มากกว่า’ มีความหมายเกี่ยวข้องกับจำนวน และคำลักษณะนามประเภทคำบอกมาตราวัด/ช่วง/ดวง เช่น วัน ปี บาท ที่มากกว่าเดิม จึงเป็นความหมายใหม่ ที่ไม่พบในความหมาย ‘เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน รวมถึงไม่พบในความหมายก่อนหน้าของคำว่า ขึ้น

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า ขึ้น ในความหมาย ‘มากกว่า’ มีรูปแบบการปรากฏในบริบททางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากความหมายพื้นฐาน โดยจะปรากฏตามหลังค่าแสดงจำนวน จึงทำให้คำว่า ขึ้น มีการเปลี่ยนชนิดของคำ (part of speech) เป็นคำขยายคำบอกจำนวน

จากการทดสอบข้างต้น ความหมาย ‘มากกว่า’ ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์สองเกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ทางความหมายและเกณฑ์ทางไวยากรณ์ ตามเงื่อนไขของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ทั้งนี้ ตามหลักเกณฑ์การทดสอบของแนวคิดดังกล่าวนี้ หากความหมายผ่านเกณฑ์ทางไวยากรณ์แล้ว จะมรูปแบบการปรากฏทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างไปจากเดิม จึงส่งผลให้ความหมายใหม่แตกต่างจากความหมายพื้นฐานหรือความหมายอื่น ๆ ฉะนั้น ความหมาย ‘มากกว่า’ สามารถแยกเป็นอีกหนึ่งความหมายของคำว่า ขึ้น ได้

5.12 ความหมาย ‘เหตุการณ์การเริ่ม’

ความหมาย ‘เหตุการณ์การเริ่ม’ ของคำว่า ขึ้น หมายถึง การเริ่มวันใหม่หรือการเริ่มในการกระทำการบางสิ่งบางอย่าง ยกตัวอย่างดังต่อไปนี้

- (41) ในวันรุ่งขึ้นพี่สาวของกระผมนารถยนต์คนนั้นไปใช้ตามปกติ (คลังข้อมูลฯ)
 (42) รางวัลในวันขึ้นปีใหม่ ช่วยคิดของขวัญให้หน่อยค่ะ (พันทิป)
 (43) วันนี้ได้จัดพิธีทำบุญเลี้ยงพระขึ้นบ้านใหม่ (พันทิป)

ในตัวอย่างที่ (41) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม วันรุ่งขึ้น โดยมีนามวลีกรรม พี่สาว ปรากฏตามหลัง ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น แสดงความหมายเหตุการณ์การเริ่มวันใหม่ ตัวอย่าง (42) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม วันขึ้นปีใหม่ ซึ่งในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายที่แสดงถึงการเริ่มวันแรกของปี และในตัวอย่างที่ (43) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม ขึ้นบ้านใหม่ ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายที่แสดงเหตุการณ์การเริ่มทำพิธีเพื่อความเป็นสิริมงคลของบ้านหลังใหม่

เมื่อนำมาพิจารณาความหมายโดยใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย 'เหตุการณ์การเริ่ม' ของคำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 3 เกณฑ์ ดังนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า ความหมาย 'เหตุการณ์การเริ่ม' เป็นความหมายที่ไม่พบในความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน และไม่พบในความหมายก่อนหน้า จึงจัดเป็นความหมายใหม่ของคำว่า ขึ้น

เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ ความหมาย 'เหตุการณ์การเริ่ม' บริบทแวดล้อมคำว่า ขึ้น มีความหมายการเริ่ม โดยจะปรากฏร่วมกับมโนทัศน์เวลา รวมถึงการเริ่มกระทำบางอย่าง และรูปแบบการปรากฏมีความเฉพาะเจาะจง เช่น คำนามวลี วันรุ่ง ในคำว่า วันรุ่งขึ้น คำนามวลี ปีใหม่ ในคำว่า วันขึ้นปีใหม่ คำนามวลี บ้านใหม่ ในคำว่า ขึ้นบ้านใหม่

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นส่วนมูลฐานของคำประสม แสดงให้เห็นว่า คำว่า ขึ้น ไม่สามารถปรากฏเดี่ยวได้ จึงเกิดการสูญเสียความเป็นอิสระทางไวยากรณ์

ในการทดสอบข้างต้น ความหมาย 'เหตุการณ์การเริ่ม' ได้ผ่านเกณฑ์การทดสอบทั้งสามเกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ทางความหมาย เกณฑ์การอธิบายมโนทัศน์ และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ ของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ จึงทำให้แยกเป็นอีกหนึ่งความหมายที่พบใหม่ได้

5.13 ความหมาย 'การแสดงความสัมพันธ์ประเภท เป็นไปตาม สอดคล้องกับ หรืออยู่ในสังกัด'

ความหมาย 'การแสดงความสัมพันธ์ประเภท เป็นไปตาม สอดคล้องกับ หรืออยู่ในสังกัด' ของคำว่า ขึ้น หมายถึง การแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสองอย่าง เช่น ขึ้นกับ ขึ้นอยู่กับ ยกตัวอย่างได้ดังนี้

- (44) การต้องโทษจำคุกควรขึ้นกับอัตราความเสียหายที่ได้กระทำลงไป (คลังข้อมูลฯ)
(45) ค่าโอนของราคาประเมินขึ้นอยู่กับข้อตกลงของผู้ซื้อกับผู้ขายที่มีต่อกันคะ (พันทิป)
(46) การบริหารกระทรวงทบวงกรมขึ้นอยู่กับรัฐบาล (พันทิป)

จากตัวอย่างที่ (44) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำกริยา ตามด้วยคำบุพบท กับ ในบริบทนี้ คำว่า ขึ้น แสดงความหมายความสัมพันธ์ระหว่างสองอย่าง กล่าวคือ การต้องโทษจำคุกซึ่งเป็นไปตามอัตราความเสียหายที่ได้กระทำ เช่นเดียวกับในตัวอย่าง (45) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำกริยา มีคำบุพบทตามหลัง อยู่กับ โดยในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายแสดงความสัมพันธ์บางอย่างระหว่างผู้ซื้อและผู้ขาย กล่าวคือ ค่าโอนของราคาประเมินจะต้องเป็นไปตามข้อตกลงของผู้ซื้อและผู้ขาย และตัวอย่างที่ (46) คำว่า ขึ้น ปรากฏเป็นคำกริยา ตามด้วย อยู่กับ ซึ่งเป็นคำบุพบท ในบริบทนี้คำว่า ขึ้น มีความหมายแสดงความสัมพันธ์บางอย่าง กล่าวคือ การบริหารจะต้องเป็นไปตามรัฐบาล

เมื่อนำความหมายมาทดสอบด้วยแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ความหมาย ‘การแสดงความสัมพันธ์ประเภท เป็นไปตาม สอดคล้องกับ หรืออยู่ในสังกัด’ ของ คำว่า ขึ้น ผ่านเกณฑ์การวิเคราะห์ 3 เกณฑ์ ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

เกณฑ์ทางความหมาย พบว่า เป็นความหมายใหม่ ที่ไม่พบในความหมาย ‘เหตุการณ์ การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า’ ซึ่งเป็นความหมายพื้นฐาน และไม่พบในความหมายก่อนหน้าของ คำว่า ขึ้น

เกณฑ์การอธิบายโมโนทัศน์ บริบทที่ปรากฏกับคำว่า ขึ้น จะมีความหมายการแสดงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งสองสิ่ง โดยมีข้อกำหนดหรือความจำกัดต่างๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับหน่วยงาน บุคคล รวมถึงวัตถุสิ่งของต่างๆ

เกณฑ์ทางไวยากรณ์ คำว่า ขึ้น มีรูปแบบการปรากฏทางวากยสัมพันธ์ที่แตกต่างจากเดิม ซึ่งมักจะมรูปแบบปรากฏที่เฉพาะเจาะจง เช่น คำบุพบทวลี กับ ในคำว่า ขึ้นกับ คำบุพบทวลี อยู่กับ ในคำว่า ขึ้นอยู่กับ

จากการทดสอบข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำว่า ขึ้น ในความหมาย ‘การแสดงความสัมพันธ์ประเภท เป็นไปตาม สอดคล้องกับ หรืออยู่ในสังกัด’ ผ่านเกณฑ์การทดสอบของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการทั้งสามเกณฑ์ ได้แก่ เกณฑ์ทางความหมาย เกณฑ์การอธิบายโมโนทัศน์ และเกณฑ์ทางไวยากรณ์ จึงส่งผลให้นับเป็นอีกหนึ่งความหมายของคำว่า ขึ้น ได้

6. สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์และจำแนกประเภทความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย โดยใช้แนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ ที่ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลจากคลังข้อมูลภาษาไทย แห่งชาติ และเว็บบอร์ดพันทิป พบว่า ความหมาย 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' เป็นความหมายพื้นฐานของคำว่า *ขึ้น* และมีความหมายที่จำแนกเป็นความหมายใหม่เพิ่มอีกจำนวนทั้งสิ้น 12 ความหมาย ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1

ผลการวิเคราะห์และจำแนกความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย

ความหมาย	ตำแหน่งการปรากฏ	เกณฑ์การจำแนกความหมาย
1. 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า'	กริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง	(ความหมายพื้นฐาน)
2. 'ทิศทางของเหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ที่สูงกว่า'	กริยาตำแหน่งที่สองในหน่วยสร้างกริยาเรียง	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 3)
3. 'ทิศทางของเหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพ'	คำวิเศษณ์ ที่ตามหลังกริยาแสดงการกระทำ	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 3)
4. 'เหตุการณ์การเปลี่ยนแปลงสภาพหรือ เหตุการณ์การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพ'	ส่วนมูลฐานของคำประสม	ผ่าน 3 เกณฑ์
5. 'เหตุการณ์การปรากฏ'	กริยาหลัก	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)
6. 'การมีสภาพ'	ส่วนมูลฐานของคำประสมและสำนวน	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 3)
7. 'การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ'	คำวิเศษณ์ที่ตามหลังกริยาแสดงสภาพ	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 3)
8. 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปสู่ตำแหน่งหรือระดับที่สูงกว่า'	กริยาหลัก	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)
9. 'การอยู่ในระดับที่สูงกว่า'	ส่วนมูลฐานของคำประสม	ผ่าน 3 เกณฑ์
10. 'เหตุการณ์การออก'	กริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 2)

ความหมาย	ตำแหน่งการปรากฏ	เกณฑ์การจำแนกความหมาย
11. 'มากกว่า'	คำขยายคำบอกจำนวน	ผ่าน 2 เกณฑ์ (เกณฑ์ 1 และ เกณฑ์ 3)
12. 'เหตุการณ์การเริ่ม'	ส่วนมูลฐานของคำประสม	ผ่าน 3 เกณฑ์
13. 'การแสดงความสัมพันธ์ประเภท เป็นไปตาม สอดคล้องกับ หรือ อยู่ในสังกัด'	คำกริยาและตามด้วย คำบุพบท	ผ่าน 3 เกณฑ์

เมื่อพิจารณาความหมายพื้นฐานแต่ละความหมายของคำว่า *ขึ้น* พบว่าความหมายที่ 1 'เหตุการณ์การเคลื่อนที่ไปที่ที่สูงกว่า' เป็นความหมายพื้นฐาน เนื่องจากเป็นความหมายที่พบที่คำว่า *ขึ้น* เป็นคำกริยาตัวแรกในหน่วยสร้างกริยาเรียง โดยสิ่งที่ปรากฏหน้าคำว่า *ขึ้น* มักเป็นสิ่งที่สามารถเคลื่อนที่ได้และมีสถานที่ปรากฏตามหลัง อีกทั้งความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในบริบทนี้มีความเป็นรูปธรรมสูง ส่วนความหมายอื่นๆ ตั้งแต่ 2 - 13 เป็นความหมายขยาย อย่างไรก็ตามความหมาย 'เหตุการณ์การแปลงสภาพ หรือ เหตุการณ์การทำให้สิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพ' สามารถเกิดร่วมกับความหมาย 'เหตุการณ์การปรากฏ' ได้ เพราะเมื่อมีสิ่งใดสิ่งหนึ่งเปลี่ยนแปลงสภาพแล้ว หลังจากนั้นสิ่งดังกล่าวนั้นก็ปรากฏออกมาให้เห็นหรือเป็นที่รับรู้ได้ ทั้งนี้ความหมายที่สามารถพบเฉพาะในเว็บอร์ดพันทิป ได้แก่ ความหมาย 'การอยู่ในระดับที่สูงกว่า' ในขณะที่ความหมายอื่นสามารถพบได้ทั้งคลังข้อมูลภาษาไทยแห่งชาติ และเว็บอร์ดพันทิป

กล่าวโดยสรุปได้ว่า จากการพบความหมายของคำว่า *ขึ้น* ทั้งหมดดังกล่าวข้างต้น มีความแตกต่างจากงานวิจัยในอดีตโดยเฉพาะงานวิจัยของโสภาวรณ แสงไชย (2537) และงานวิจัยของจรรยาพรณ สุวรรณรัตน์ (2558) เนื่องจากทั้งสองงานวิจัยศึกษาความหมายของคำว่า *ขึ้น* ในฐานะกริยารองเท่านั้น อีกทั้งไม่ได้ศึกษาความหมายที่ปรากฏในตำแหน่งหรือประเภทคำอื่นๆ จึงทำให้ความหมายที่พบมีจำกัด ทั้งนี้มีบางความหมายที่ค้นพบสอดคล้องกันกับบทความนี้ ได้แก่ ความหมาย 'ทิศทางของเหตุการณ์' ความหมาย 'การเพิ่มปริมาณหรือคุณสมบัติ' และความหมาย 'การปรากฏ' แต่ยังมีอีกหลายความหมายที่ไม่ถูกกล่าวถึงจากทั้งสองงานวิจัยในอดีต ในขณะที่คำว่า *ขึ้น* ในภาษาอื่นๆ เช่น คำว่า *qi* 'ขึ้น' ในภาษาจีนกลางของสิริกมล สิริสัมพันธ์ และ ชัชวดี ศรีลัมภ์ (2564) มักจะพบความหมายที่แตกต่างจากในภาษาไทย เนื่องด้วยบริบทและตำแหน่งการปรากฏของภาษาที่ต่างกัน ทั้งนี้ จากการศึกษาคำว่า *ขึ้น* ในภาษาไทย ในทุกตำแหน่งการปรากฏ ได้แก่ กริยาหลัก กริยารอง คำวิเศษณ์ อีกทั้งการจำแนกแต่ละความหมาย บริบทที่ปรากฏโดยรอบของคำว่า *ขึ้น* เป็นองค์ประกอบสำคัญในการวิเคราะห์ความหมาย ดังนั้น ผลการวิจัยของคำว่า *ขึ้น* ในบทความนี้ได้จำแนกความหมายโดยใช้เกณฑ์ของแนวคิดการมีหลายความหมายอย่างมีหลักการ จึงทำให้ความหมายที่พบสามารถจำแนกเป็นความหมายใหม่ได้อย่างชัดเจน และครอบคลุมทางความหมายมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง/References

- จรรยาบรรณ สุวรรณรัตน์. (2558). การใช้กริยารอบนอกทิศทางแบบไม่บ่งชี้ ขึ้น และ ลง ในภาษาไทย โดยผู้พูดภาษาอังกฤษที่เรียนภาษาไทยเป็นภาษาที่สอง [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภคภท เตียมทัน. (2561). พัฒนาการของคำว่า “บน” ในภาษาไทย: การศึกษาตามแนวคิดอรรถศาสตร์ปริชาน [วิทยานิพนธ์ปริญญาดุษฎีบัณฑิต]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สิริกมล สิริสัมพันธ์, และ ชัชวดี ศรีสัมพันธ์. (2564). การแสดงความหมายในเหตุการณ์การเคลื่อนที่จริงของคำว่า 起 (qǐ ขึ้น) ในภาษาจีนกลาง. *วารสารภาษาและภาษาศาสตร์*, 39(2), 1-30.
- โสภารวรรณ แสงไชย. (2537). *กริยารอบ ขึ้น และ ลง ในภาษาไทย* [วิทยานิพนธ์ปริญญาโท]. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อมรา ประสิทธิ์รัฐสินธุ์. (2553). *ชนิดของคำในภาษาไทย: การวิเคราะห์ทางวากสัมพันธ์*. โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี สิงห์น้อย. (2548). *ค่านามประสม: ศาสตร์และศิลป์ในการสร้างคำไทย*. สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Evans, V., & Green, M. (2006). *Cognitive Linguistics: An Introduction*. Edinburgh University Press.
- Lakoff, G. (1987). *Woman, fire and dangerous things: What categories reveal about the mind*. University of Chicago Press.
- Ravin, Y., & Leacock, C. (2000). *Polysemy: Theoretical and Computational Approaches*. Oxford University Press.
- Tyler, A., & Evans, V. (2003). *The Semantics of English Prepositions: Spatial Scenes, Embodied Meaning and Cognition*. Cambridge University Press.